

MONOGRAFIE:

BULMER, M., GIBBS J., HYMAN L. (eds.) (2010) *Social Measurement through Social Surveys. An Applied Approach*. Farnham: Ashgate Publishing Limited. ISBN: 9780754674887.

Recenzent:

Mgr. Eliška Huráňová, INESAN, s.r.o., Heřmanova 22, 170 00 Praha 7

Úvodem

Vědci mnohdy stojí před otázkou, jak propojit teoretický koncept s empirickým výzkumem. Autoři recenzované knihy si berou za cíl přispět k tomuto metodologickému problému a překlenout jej tím, že k teoretickým konceptům přistupují jako k měřitelným jevům. Zejména studentům a vědcům z oboru sociologie tak na příkladech z praxe nabízejí ukázkou toho, jak konkrétně lze některé koncepty měřit. Obecné komplikace, s nimiž se sociální vědci potýkají, chtějí-li kvantitativně měřit nějakou oblast sociální reality, jsou připomenuty v první a zároveň úvodní kapitole editorů, na níž navazuje jedenáct kapitol týkajících se měření: rodiny, zločinu, politického chování a postojů, náboženského chování, sociální třídy, rasy a etnicity, sexuálního chování, zdraví, sociálního kapitálu a sociálních postojů. Pozornost je věnována měření těch konceptů, které sami autoři považují za empiricky těžko uchopitelné.

K obsahu

První tematicky zaměřená kapitola, druhá kapitola v knize, se týká měření rodiny. Její autor John Haskey upozorňuje na nesnadné definování tohoto konceptu, a to i z důvodu, že se jedná o něco, co je součástí života každého jednotlivce i výzkumníka, který pak může nesprávně považovat za obecně platnou svou subjektivní představu o rodině. Kapitola tak obsahuje rady, jak postupovat při ujasnění definice rodiny, skrze jaké ukazatele ji zkoumat, jak je poté převést do podoby položek v dotazníku a čemu se při převedení konceptu na techniku měření vyvarovat. Některé rady

uvedené v textu jsou poněkud banální jako například, že je lepší se ptát na datum narození než přímo na věk, který je z data dopočitatelný, nebo že je lepší užívat kardinální proměnné (*scale value variable*) nežli ordinální (*ordinal value variables*), protože ordinální lze získat později transformací kardinálních.

Následující kapitola se týká zločinu a historie jeho zkoumání. Autoři této kapitoly seznamují čtenáře se třemi typy výzkumů zločinu – s výzkumem viktimizace, self-reportovým výzkumem a výzkumem zločinu ve firmách. Kapitola je stručným přehledem realizovaných výzkumů a způsobů, jimiž byla nebo je měřena úroveň kriminality ve společnosti.

Oliver Helth a Robert Johns se soustředí na obtížnost měření politického chování a postojů. Zmiňují problém, že respondenti nechtějí přiznávat své neúčastnění se voleb, nebo to, že si nepamatují, jak v minulosti volili. Na výzkumníkovi pak je, aby to zohlednil při sestavování dotazníku a v otázkách respondenta ujistil, že volební neúčast je normální a též je pochopitelné, pokud si na již proběhlé volby nepamatuje. Dále se zabývají komplikacemi, pokud se otázka ptá na identifikování se s jednou stranou. Zohledňují fakt, že lidé se nemusí s žádnou stranou identifikovat, a proto navrhuje používat filtrující otázku, která by respondenty roztříдила na ty, kteří se identifikují s jednou stranou (těch se pak ptát s jakou) a na ty, kteří ne. Na těchto a dalších příkladech autoři dokládají, jak menší či větší nuance ve způsobu tázání může ovlivnit kvalitu dotazování. To je dobře ilustrováno tím, že uvádějí přesné znění otázek z praxe a vypočítané rozdíly v získaných datech. Vědci někdy zapomínají, že respondent není jen zdroj informací, ale i lidská bytost, která má své pocity, ale i nešvary. Jejich kapitola je pak vhodným připomenutím důležitosti psychologických aspektů dotazování.

Peter Brierley vychází pro měření náboženského chování ze tří aspektů (příslušnosti, praxe a víry), které přejímá od Emila Durkheima. V kapitole přináší převážně přehled o stavu náboženství ve Velké Británii a o oblastech, které se v souvislosti s náboženstvím nabízejí ke zkoumání. Za míru příslušnosti považuje sounáležitost (*community*) a členství (*membership*), za míru praxe chodění do kostela, čtení Bible či modlení se. Aspekt víry pak redukuje na otázku víry v Boha. Jeho kapitola se od předešlých vymyká tím, že přináší spíš popis náboženské situace než rady a tipy, jak náboženství měřit, čímž zcela nezapadá do konceptu celé publikace.

Šestá kapitola od Erica Harrisona Vyzdvihuje důležitost měření sociální třídy v rámci sociálních výzkumů. Koncept sociální třídy je zde posuzován jako konstrukt vyplývající z povahy vykonávaného zaměstnání. Na vybraných výzkumech a datech jsou demonstrovány nedostatky a mezery ve validitě a reliabilitě měření.

Martin Bulmer začíná kapitolu o rase a etnicitě podobně jako Haskey a upozorňuje na problém s měřením, který začíná již u obtížného definování tohoto konceptu. Podrobně pak rozebírá komplikace s terminologií a přiřazením jedince ke konkrétní etnické skupině. V poslední kapitole knihy pak píše o obecných výzvách sociálního výzkumu.

Autoři zabývající se v knize měřením sexuálního chování připomínají výzkum sexuality, který realizoval Kinsey, dále pak pracují s daty britského výzkumu sexuálního chování (*the National Survey Attitudes and Lifestyles*) z let 1990–1991 a 1999–2001. Tematiku zkoumání sexuálního chování procházejí od vybírání vzorku respondentů, přes výběr techniky, po kontakt tazatele s respondentem až k samotnému dotazníku a znění otázek.

Přehled výzkumů na území Velké Británie je i obsahem kapitoly o měření zdraví. Postupně je zde popisován design jednotlivých výzkumných projektů zaměřených například na výzkum zdraví v rozvíjejících se zemích, self-reportové studie zdraví, životosprávu populace, na zdraví vybraných věkových skupin, na lidi se zdravotním handicapem nebo na vývoj zdraví populace v čase. Tato kapitola je dobrým a informačně přínosným přehledem způsobů, jakými je zdraví zkoumáno, nicméně by zde mohlo být uvedeno více příkladů přesných formulací používaných otázek a nejen výpis tematických okruhů, jichž se týkají. V této kapitole na rozdíl od jiných chybí snaha kriticky reflektovat použité metody představovaných výzkumů.

Desátá kapitola publikace od Yaojun Li je o problematice měření sociálního kapitálu. V úvodní části zmiňuje čtyři hlavní a výchozí teorie pro zkoumání sociálního kapitálu, jejichž autory jsou Putman (*Bowling Alone*), Bourdieu (*The Forms of Capital*), Coleman (*Social Capital in the Creation of Human Capital*) a Lin (*Social Capital*). Na teoretický úvod navazuje představení a analýza dat *Home Office Citizenship Survey*. V analýze pak identifikuje tři typy sociálního kapitálu, a to *civic participation*, *political acti-*

vism, informal help, které korespondují s dříve uvedenými teoretickými východisky. Prostřednictvím regresní analýzy modeluje vztahy sociálního kapitálu, socioekonomických znaků a politické orientace. Kapitola jako celek je komplexním a přínosným příspěvkem k tématu.

Na začátku další kapitoly Caroline Roberts podotýká, že postoje nelze měřit přímo, nýbrž prostřednictvím respondentovy odpovědi, která vyjadřuje jeho postoj skrze jemu předložené míry. Autorka si bere za cíl zmínit způsoby, jakými jsou postoje měřeny, komentovat hlavní chyby, které se v těchto měřeních objevují a uvést možnosti, jak tyto chyby minimalizovat. Rozebírání různých úskalí měření by mohlo být více rozvedeno a doplněno konkrétními příklady z praxe, nicméně autorka naplňuje cíl, který si pro tento text vytyčila.

Závěrečné zhodnocení

Recenzovaná publikace je přehledem toho, jak lze některé teoretické koncepty zkoumat prostřednictvím kvantitativních metod. Jsou v ní uváděny různé techniky měření a jejich osvědčení v praxi. Publikace tak svým obsahem naplňuje hlavní záměry a přísliby autorů, kteří se na ní podíleli. Některé kapitoly však jdou příliš po povrchu tématu, jiné jsou převážně přehledové, a tak je publikace vhodnější pro studenty nebo výzkumníky, kteří by se s měřením určité oblasti potřebovali teprve seznámit, ale už méně pro ty, kteří se v ní dobře orientují. I tak je tato kniha dobrým příspěvkem k tématu propojení teorie a empirie a k získání inspirace pro výzkumnou praxi.